

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

rapport

ARKEOLOGISK SERIE 1973 - 1

Utgravning av gravrøyser på
Gullvik av Rømmen, Bjugn, Sør-Trøndelag
ved Trond Løken

Universitetet i Trondheim

"Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet. Rapport. Arkeologisk serie" skal bringe stoff fra det faglige og geografiske ansvarsområde som Antikvarisk avdeling, DKNVS, Museet representerer.

I serien publiseres materiale som en av ulike hensyn finner ønskelig å gjøre kjent. Oftest vil det dreie seg om foreløpige rapporter, og materialet kan senere bli bearbeidet for videre publisering. Oppdragsrapporter vil utgjøre en stor del av serien.

Rapport-serien er ikke periodisk, og antall nummer pr. år vil variere. Serien startet i 1973. Det fins parallelt en "Botanisk serie" og en "Zoologisk serie".

"Arkeologisk serie" trykkes i A4-format i offset. Minimum opplag er 50.

Som regel blir norsk språk brukt, også i referat og sammendrag. Medarbeidere fra andre land kan bruke sitt morsmål, om nødvendig med norsk referat.

For manuskriptet, illustrasjoner, referanser o.l. følges vanlige retningslinjer. (Jfr. retningslinjer for K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Miscellanea). Innholdet sammenfattes vanligvis i et innledende abstract eller et fyldigere avsluttende sammendrag.

Utgiver:

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet,
Antikvarisk avdeling.
N-7000 Trondheim.

DET KGL.NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

RAPPORT ARKEOLOGISK SERIE: 1973 : 1

DKNVS, Museet,
OPPDRAAGSVIRKSOMHETEN, FORNMINNEAVDELINGEN:

TROND LØKEN:
UTGRAVNINGER AV GRAVRØYSER PÅ
GULLVIK AV RØMMEN, BJUGN, SØR-TRØNDELAG.

K.norske Vidensk.Selsk.Mus. Rapp. A 1973 - 1.

Løken, T.: Utgravning - Gullvik

N-7000 Trondheim januar 1974 50 ekspl. ISBN 82-7126-017-0

2.opplag oktober 1974 200 ekspl.

Etter oppdrag fra Bjugn kommune har DKNVS, Museet, Oppdragsvirksomheten, Fornminneavdelingen, foretatt utgravning av 2 gravrøyser på Gullvik av Rømmen på areal frigitt for industriformål.

Ingen av røysene ga daterende funn.

Med bakgrunn i tidligere kjent materiale fra distriktet synes likevel røysenes oppbygging å peke mot eldre jernalder, trolig folkevandringstid.

Hermed oversendes gravningsrapport med plan og fotos.

Trondheim den 24.1.1974

Fredrik Gaustad

ARKEOLOGISK UTGRAVNING AV GRAVRØYSER, GULDVIK AV
RØMMEN gnr. 73, bnr. 5, BJUGN, SØR-TRØNDELAG
v/ TROND LØKEN.

Deltakere. Tidsrom.

Deltakere ved utgravningen var Arnhild Løken, Ole Rossvold, Kjetil Bonaunet og undertegnede, som ledet gravningen. A. Løken og undertegnede ankom DKNVS, Museet mandag 23/7/1973 om morgenen, skaffet utstyr og reiste så til Guldvik. Fortidsminneområdet ble påvist av kommuneingeniøren i Bjugn. Onsdag 25.7. ankom Ole Rossvold og Kjetil Bonaunet. Samtlige var med til gravningen var ferdig 8/8. Tilbakereise og ordning av utstyr skjedde 9/8.

Årsak til utgravningen.

Bjugn kommune ønsket i forbindelse med anlegg av kai og tomt for industri (jfr. reguleringsplan) å sprengte bort de SV-lige deler av en bergrygg som fortidsminnefeltet 3317 C8 R8 ligger på. De to SV-ligste av fortidsminnene (1 og 2) ville bli berørt av arbeidet. Etter søknad ble fredningen av de to fortidsminner hevet og tillatt fjernet mot at kommunen bekostet utgravning av dem. (Jfr. innberetning 27.6. 1973 i Top. ark.)

Fortidsminnenes beliggenhet.

Den VSV-ØNØ-gående bergryggen som fortidsminnene ligger lengst ut mot sjøen på, ligger på N-siden av bukta som jordene til Rømmengårdene senker seg ned mot. Også på S-siden av bukta stikker en bergrygg med fortidsminner frem. Mot N, V og S er det vid utsikt over Rømmenfjorden.

Røys 1 lå på NØ-brinken av bergryggen, 40 m VSV for ryggens høyeste punkt (kommunens fastpunkt nr. 2). Røys 2 lå umiddelbart Ø for kommunens fastpunkt nr. 1 og på den ytterste bergknatten på ryggen.

Fortidsminnenes utseende.

Røys 1 syntes å være en rund røys med en 2 m lang og 0,8 m bred steinkiste i midten. N for denne lå en dekkhelle på toppen av røysa. De midtre deler av røysa var mosedekket, men viste at røysa ikke var

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag (forts.)

jordblandet. De ytre deler var sterkt overgrodd, slik at avgrensningen var uklar, men diameteren synes å være mellom 10 og 12 m. Høyden var vel 0,5 m. Bilde 1.

Fortidsminne 2 (heretter kalt røys 2, da utgravningen viste at dette opprinnelig hadde vært en røys og ikke en steinlegning) var uregelmessig langstrakt orientert NV-SØ og ca. 6 x 4,5 m og hevet seg ca. 30 cm over berget omkring. Fortidsminnet besto nå av stein med jord imellom. Umiddelbart V for røys 2 lå en høy torvhaug på V-skrenten av bergknatten.

Arbeidets gang.

Utgravning av røys 2 ble først igangsatt. Ved Rossvold og Bonaunets ankomst ble utgravningen av røys 1 påbegynt. Arbeidet gikk så parallelt på de 2 røyser til røys 2 var ferdiggravet 30/7. Deretter ble alt arbeidet konsentrert om røys 1 og ved slutten av gravningen ble også fortidsminnene 3 og 4 rensset opp.

Utgravning av røys 1.

Fremgangsmåte.

Midt over røysa og vinkelrett på gravkistens lengderetning ble lagt ut en profil med orientering NV-SØ. Koordinatsystemet ble valgt slik at origo lå SV for røysa og alle mål fikk positive x- og y-verdier. Profilens S-side representerte linjen $y = 6$. Mose og trær ble først fjernet i den S-lige halvdel, deretter i den N-lige og hele røysas overflate rensset frem, tegnet og fotografert (plantegning lag 1 og bilde 2). På plantegningen er ikke tegnet inn den småsteinspakningen som lå overalt emllom kisten og de store stein i ytterkant. Stein fra midten som delvis var kastet ut over den opprinnelige småsteinsoverflaten på røysa, og delvis lå utenfor røysa, ble deretter fjernet. Kantsteinene kom derved tydelig fram både i S-lige og N-lige halvdel. Disse ble tegnet (plantegn., lag 2) og røysas opprinnelige overflate m/kantstein ble fotografert (film III, 3a-13a). Småsteinspakningen ble deretter fjernet, og selve røysa rensset fram, (lag 3, bilde 3). Deretter ble denne fjernet til bunnivå og fjellgrunnen rensset fram, mens kantsteinene ble liggende. Gravkistens stein ble tegnet sammen med lag 1 og kisten utgravet etter at den S-lige halvdel var gravd ned til berget. Først ble kistens S-lige halvdel gravd ut (film IV, 6) slik at en fikk lagfølgen med i en profiltegning. Deretter ble den N-lige del gravd.

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag. (forts.)

Etter at profilen var rensset, tegnet og fotografert (profiltegning) ble denne fjernet til fjellgrunnen. Utgravningen ble derved ansett avsluttet med steinene til kisten og kantsteinene liggende in situ. (Bilde 4).

Observasjoner.

Etter at det inntil 30 cm tykke torvlaget (se profiltegning) som var vokst innover røysa var fjernet, var det tydelig å se at røysa opprinnelig var bygget bare av stein, da det ikke fantes jord mellom steinene. Byggematerialet var av 2 størrelser: enten knyttnevestore eller mindre eller stor stein med tverrmål 25 - 50 cm. Da lag 1 var rensset fram, syntest det godt i den N-lige halvdel deler av en fotkjede (plantegning lag 1). Den var ufullstendig, især mot NV, hvor berget skrånet nedover og steinene trolig hadde glidd ut. Videre manglet fotkjedestein inn mot profilen i SØ og enkelte andre steder. Innenfor fotkjeden var det en horisontal 0,8 - 0,9 m bred brem med småstein i området fra 8,50 x/9,00 y til 5,50 x/11,00 y. Først innenfor denne bredden steg røysa opp. Dette var tydelig alt før de utkastede stein var fjernet og især etter at den gamle overflaten var rensset fram (bilde 5). Det viste seg da at hele overflaten var tettpakket med småstein som fylte ut rommene mellom de store underliggende stein, slik at overflaten ble jevn. Denne pakningen fantes over hele haugen, mens den flate brem ikke kunne konstateres andre steder. Det viste seg ved den videre gravning at det i dette området var en forsenkning i fjellet (bilde 4) og at denne var fylt med store stein med jord omkring. En forklaring kan være at steinene opprinnelig har vært lagt på jordlaget i forsenkningen og at disse senere har sunket ned i jorda og den flate brem blitt dannet.

I den S-lige halvdel hvor berget skrånet mer nedover og hvor mesteparten av den utkastede steinen lå, kunne ikke fotkjeden så lett erkjennes, især i området 1,00 x/6,00 y til 5,25 x/1,50 y. Her lå stein delvis i 2 rekker, delvis uten orden. Muligens kan man ha lagt 2 rekker stein i fotkjeden for å sikre røysa bedre mot utglidninger (plantegning 1 og 2). Nærmest profilen, hvor en ikke kunne se noen orden var steinene trolig rast ut p.g.a. bergets sterke helling. Mot S og Ø kunne en uregelmessig rekke stein antas å representere fotkjeden (se plantegning 2). Helt inn mot profilen i SØ manglet også fotkjeden i 2 meters lengde, hvis ikke en rett linje med store stein har vært fotkjeden. Utenfor denne fantes hverken stein som lå hvor fotkjeden burde ligget, eller den småsteinpakningen som fantes over de store stein forøvrig.

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag. (forts.)

Noe utenfor den antatte fotkjede, ved 10,50 x/4,00 y og med et tverrmål på 1,5 x 1,5 m var en småsteinpakning over en liten forsenkning i berget. Det var ikke store stein under, og det ble ikke gjort noe funn i forsenkningen.

Under småsteinpakningen var røysa bygget opp av stor bruddstein og strandstein. Disse var overalt lagt på et lag av jord og noe småstein ca. 2-3 cm tykt. Småsteinene kan dog ha falt ned gjennom røysa da overflaten ble laget. Steinkisten i midten av røysa var bygget av ialt 8 stein: 3 på hver langside og en i hver ende. (Bilde 6). Steinene var store bruddstein hvor en flat side vendte inn i kisten. På grunn av trykk fra røysa omkring var den midterste steinen i Ø-siden trykket noe inn. En del større stein var rast inn i kisten.

Endesteinene og den S-ligste steinen i V-veggen var mindre og fremfor alt lavere enn de øvrige stein og det var her stein var rast inn i kisten. Kistesteinenes høyde varierte fra 0,39 til 0,68 m (se nivellementer på plantegn lag 1), lengden varierte fra 1,10 til 0,40 m og bredden fra 0,70 til 0,30 m. Kistens indre lengde var 2,15 m, største bredde 0,80 m, nåværende minste bredde 0,45 m. Kisten var orientert NØ-SV.

En stor dekkhelle (plantegn lag 1 og bilde 3) lå på toppen av røysa NV for den N-ligste steinen i kistens V--side. Den målte 0,90 x 0,75 m og var inntil 0,30 m tykk. Forøvrig fantes ikke store heller som en kunne anta hadde vært dekkheller.

Etter at de nedraste stein i kisten var fjernet, fant en ved opprensning et lag med små stein blandet med jord. Den S-lige halvdel av kisten, S for profilen, ble først gravet ut. Det viste seg at dette jord- og småsteinlaget var 12-15 cm tykt og lå direkte på fjellgrunnen (profiltegn.). Jorda var ikke kullblandet og det ble hverken funnet oldsaker eller bein i kisten. Da et slikt jord- og steinlag ikke fantes noen andre steder under røysa, og siden det var så jevnstor stein og jevn overflate på laget, må en kunne anta at laget var anbragt i kisten som underlag for den døde.

I den S-lige del av røysa ved 3,30 x/4,45 y fantes nesten nede på det gamle marknivå, mellom røysas stein, noen få biter av dreiet, glassert, moderne keramikk og likeledes fantes i den N-lige halvdel et krittpipehode. Det er ingen grunn til å anta at disse funnene har noe å gjøre med plyndringen av kisten.

Forøvrig fantes hverken gjenstander, bein eller trekull.

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag (forts.)

Konklusjon.

Det utgravde fortidsminne har opprinnelig vært en regelmessig rund røys med diameter 10 m, og vært avgrenset med en fotkjede av 30-50 cm lange stein. Rundt steinkammeret i midten, hvor den døde har vært lagt på et drenerende lag av småstein og jord er så en tørr røys av store stein lagt opp og tilslutt er overflaten jevnet ut med en småsteinpakning. På grunn av at toppen av røysa var fjernet ved plyndringen, kunne ikke den opprinnelige høyde måles, men den har trolig vært vel 1 m om en skal dømme etter kurvaturen. Denne kommer ikke så godt fram i profilen, men var best synlig i N-lige halvdel i linjen mellom punktene 7, 50 x/ 10, 50 y og 5, 5 x/7, 50 y (jfr. film III 27a, 29a).

Ingen oldsaker daterer haugen, men det er mest rimelig å anta at den skriver seg fra jernalder. Høyden over havet, 10, 20 m kan gi en terminus post quem datering, mens jordsmonnet over fjellet gjør det sannsynlig at det er gått lang tid fra havet trakk seg tilbake og til røysa ble bygget.

Utgravning av røys 2.

Fremgangsmåte.

Midt over røysa ble lagt en profil i retning NNØ-SSV, jfr. plantegning. Koordinatsystem ble valgt slik at origo lå SV for røysa og alle mål fikk derved positive x- og y-verdier. Profilens Ø-side representerte linjen $x = 6$. Torven ble først fjernet i Ø-lige, deretter i V-lige halvdel (inkludert den store torvhaugen V for fortidsminnet). Stein og berg ble rensset frem, tegnet (plantegning) og fotografert. Deretter ble all utkastet stein fjernet og utglidde fotkjedestein lagt på plass, slik at en bedre kunne få inntrykk av røysas form. Etter fotografering (film I, bildene 9, 10) ble all stein innenfor fotkjedesteinene, på begge sider av profilen, fjernet, og det ble overalt gravd ned til berget. Deretter ble profilen rensset, tegnet og fotografert, og utgravningen av fortidsminnet avsluttet ved at profilen også ble fjernet. Fotkjedesteinene ble liggende in situ.

Observasjoner.

Stein som lå mer eller mindre i buet rekke ble funnet i begge halvdelers ytre N-lige deler (se plantegning hvor steinene er markert med mørk skravur). Steinene hadde alle en flat side ut og mange var også flate på

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag. (forts.)

toppen. I NØ lå 6 stein i uregelmessig rekke. 3 av steinene var glidd ut på grunn av en forsenkning i berget, jfr. plantegn. 2 muligens 3 stein var bevart mot Ø liksom det mot V var bevart 3 stein. Mot N og NV fantes 5 stein på rekke, hvorav den Ø-ligste, som lå i profilen hadde glidd ut. Alle steinene formet tilsammen en halvsirkelformet bue. Den S-lige halvdel av sirkelen manglet fullstendig.

Den N-lige delen av røysa hadde en steinpakning av 2 lag stein, og i de dypeste sprekkene i berget 3 lag, mens den S-lige bare hadde 1 lag, stein eller berget lå rett under et torvlag. Denne forskjellen skyldes at en forsenkning i berget gikk inn i røysa i VSV-lig retning fra NØ-siden, hvor de 3 steinene har glidd ut. I den S-lige halvdel var berget mye høyere (jfr. profiltegn.) og nesten alle stein fjernet.

Mot V utenfor røysa og under torvhaugen lå en del utkastet små og store stein (plantegn.) I den N-lige del hvor jordlaget var tykkest, kunne en finne følgende lag: øverst torv, ca. 5 cm tykk. Derunder flekkvis et grått, sandholdig utvaskingslag, 2-4 cm tykt. Under dette lag var det brun myrjord med røtter og plantedeler. I de dypeste kløftene var dette laget inntil 40 cm tykt.

Alle stein, selv der hvor de lå høyest på berget, lå på et ca. 2 cm tykt lag jord.

Ved utgravningen ble det hverken funnet oldsaker, bein, kull eller gjenstander.

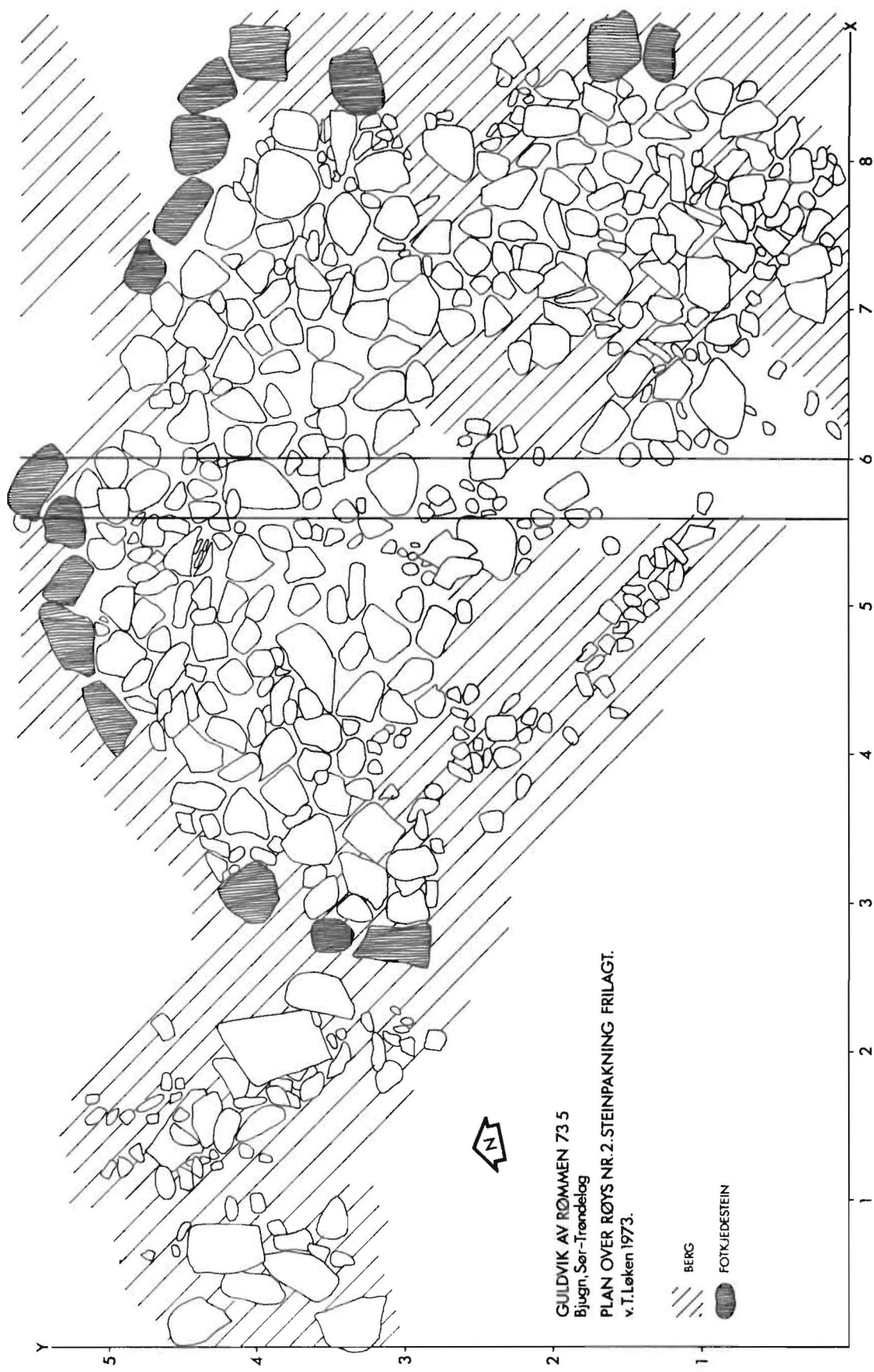
Konklusjon.

Den halvsirkelformede rekken med stein må oppfattes som en fotkjede. Etter formen på denne må røysa ha vært rund og ha hatt en diameter på 6,5 - 6,6 m. Sentrum i røysa synes å ligge omtrent ved 5,80 x / 2,10 y, det vil si hvor berget under røysa er høyest. Det er tydelig at en ved begravelsen har valgt en slik forhøyning for derved å spare en god del arbeid ved byggingen av røysa og likevel få bygget et godt synlig minnesmerke. Da berget ved midten bare var dekket av et tynt jordlag, har en ved utgravningen ikke fått opplysninger om gravskikk, og mangel på oldsakfunn gjør det vanskelig å datere røysa.

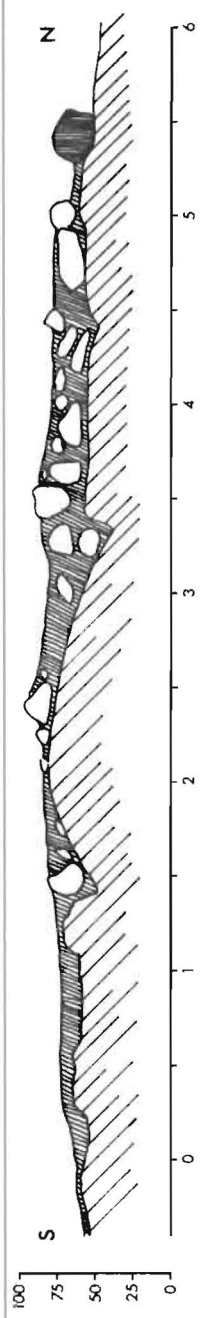
Da bare bunnlaget var igjen ved utgravningen kan en heller ikke uttale seg om hvorvidt røysa har vært tørr eller jordblandet. Jorden mellom steinene kan utmerket godt ha blitt tilført av vegetasjonen etter byggingen.

Guldvik av Rømmen, gnr. 73, bnr. 5, Bjugn, Sør-Trøndelag. (forts.)

Jordlaget mellom røysas stein og berget antyder at det må ha vært vegetasjon på knausen når røysa ble bygget, og det vil si at det må ha gått et forholdsvis langt tidsrom fra sjøen trakk seg tilbake fra knausen og røysa ble bygget. Røysas høyde over havet: 9,5 m, kan derfor bare gi en terminus post quem datering.

GULDVIK AV RØMMEN 73 5
 Bjugn, Ser-Trøndelag
 PLAN OVER RØYS NR.2.STEINPAKNING FRILAGT.
 v.T.Løken 1973.

PROFIL, LINJEN X=6
 TORVJORD
 BERG

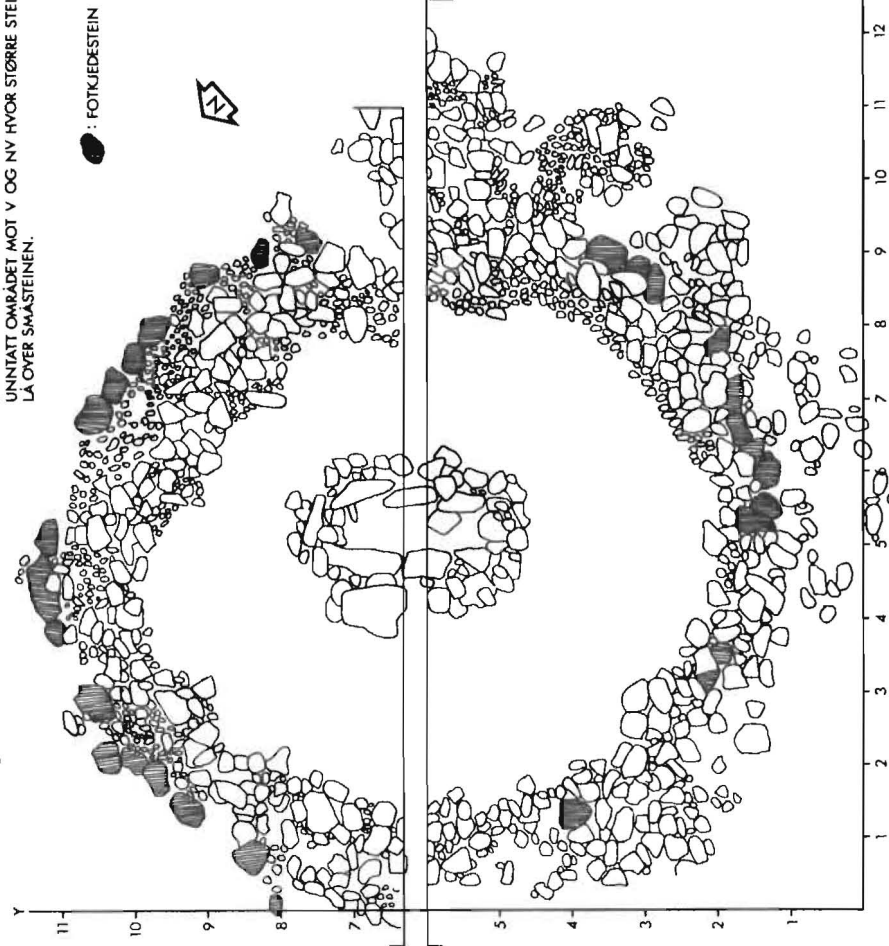
GULDBIK AV RØMMEN 73 5

Bjugn, Sør-Trøndelag

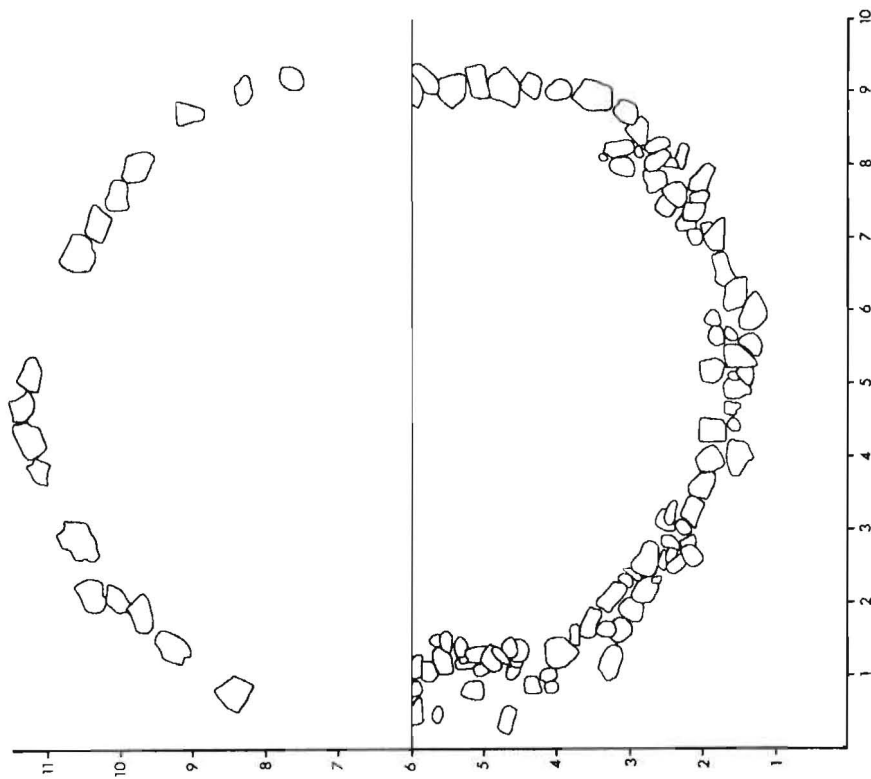
PLAN OVER RØYS NR. 1. LAG 1.

v.T. Løken august 1973

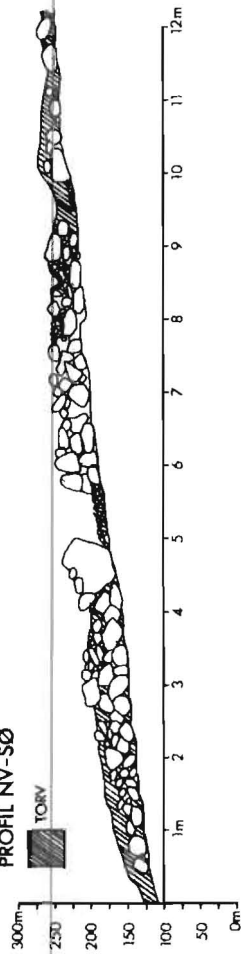
DEN INDRE DEL AV RØYSA VAR DEKKET AV SMÅSTEIN
UNNTATT OMRADET MOT V OG NV HVOR STØRRE STEIN
LA OVER SMÅSTEINEN.

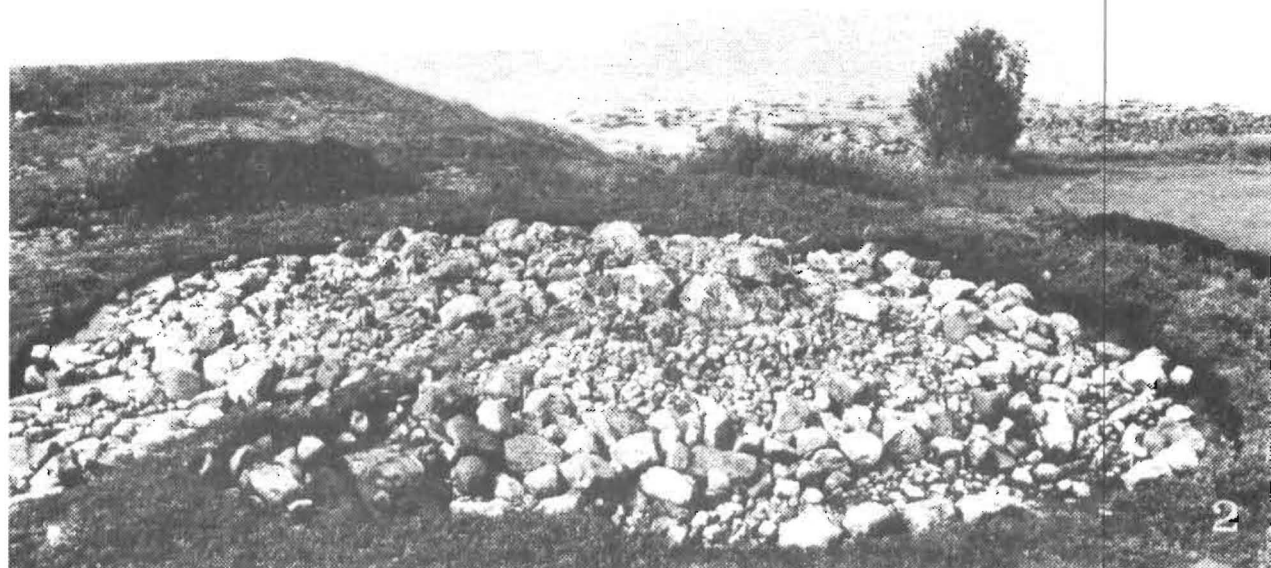

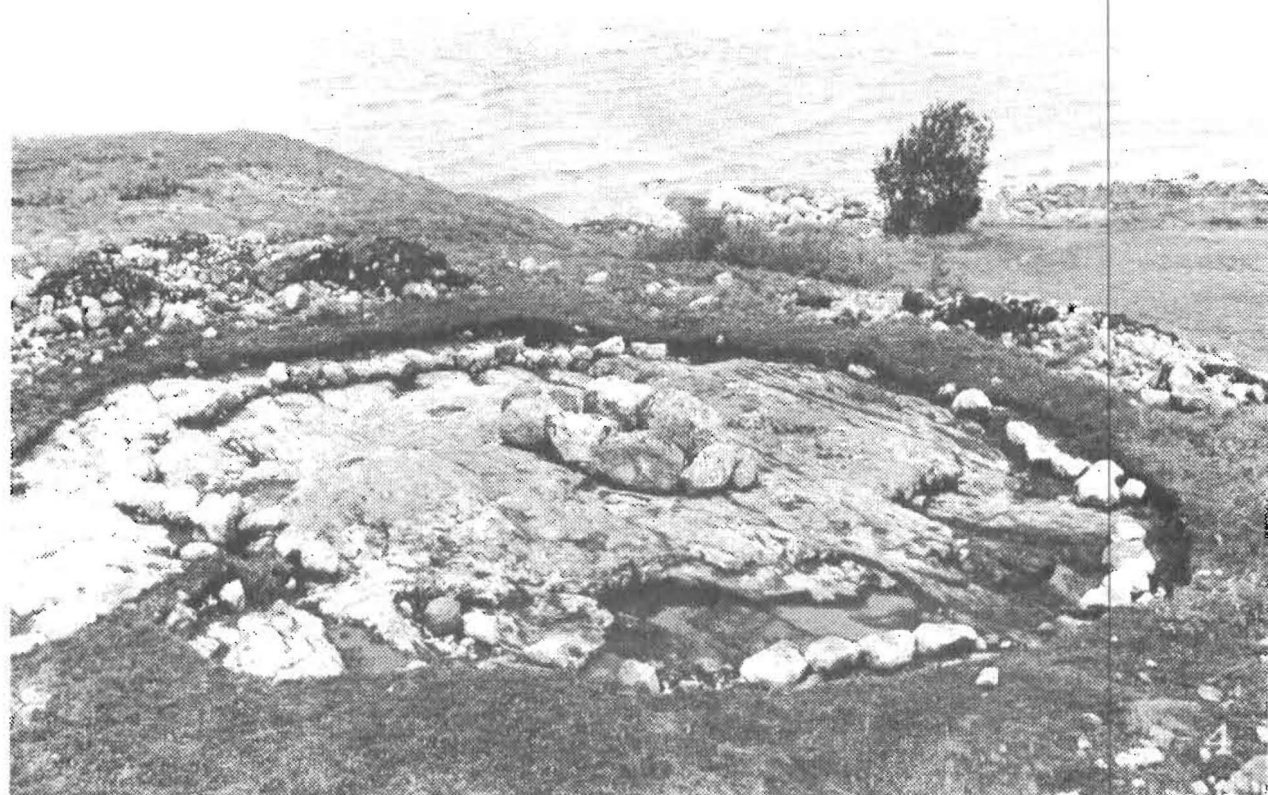
PLAN OVER LAG 2.

PROFIL NV-SØ

R A P P O R T

ARKEOLOGISK SERIE 1973.

1. Løken, Trond: Utgravning av gravrøyser på Gullvik av Rømmen, Bjugn, Sør-Trøndelag.
2. Alterskjær, Kurt: Øvre Orkla 1973. Kvikne, Tynset, Hedmark
Arkeologisk forprosjekt
3. Alterskjær, Kurt: Åbjøra 1973. Bindal, Nordland.
Arkeologisk forprosjekt.
4. Alterskjær, Kurt: Øvre Glomma 1973. Røros, Sør-Trøndelag.
Arkeologisk forprosjekt.
5. Jonsson, Birgitta: Utgravning av gravrøys på Ytre Midsund
Møre og Romsdal.
6. Jonsson, Birgitta: Utgravning av skadet gravhaug på Nedre
Fisknes, Steinkjer, Nord-Trøndelag.
7. Jonsson, Birgitta: Undersøkelse av skjelettgrav etc. på
Skei, Dønna, Nordland.

